SIRALAYALIM

Kısas ve Diyet cezası gerektiren suçları sıralayınız.

1. ....
2. …..
3. …..

3. İslam Ceza Hukuku: Ukûbât

İslam'ın gönderilişinin en önemli gayesi insanın *can, akıl, din, nesil* ve *mal güvenliğini* sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için çok sayıda emredici ve yasaklayıcı hüküm konulmuş, suçlara karşı belli cezalar öngörülmüştür.

Ceza sözlük anlamıyla bir şeyin bedeli ve karşılığı, eylem olarak da "iyi veya kötü olan bir fiil ve davranışın tam ve yeterli karşılığını vermek" anlamına gelir. Fıkıhta ceza dünyevi veya uhrevi nitelikli özendirici veya caydırıcı yaptırımlardır. Özel anlamda ise ceza ile "dünyada hukuk düzeni tarafından suçluya uygulanacak maddi ve manevi yaptırım" ifade edilir.

İslam ceza hukukunda suçlar ve bunlara taktir edilen cezalar ana hatlarıyla üç bölümde incelenir:

a) Had cezasını gerektiren suçlar ve cezaları,
b) Kısas ve diyet cezalarını gerektiren suçlar ve cezaları,
c) Tazir cezasını gerektiren suçlar ve cezaları.

a. Had Cezasını Gerektiren Suçlar ve Cezaları

Had, Allah hakkı olarak yerine getirilmesi gerekli (vacib) bulunan sınırlı ve belli cezadır. Haddi gerektiren suçlar Hanefîlere göre beş, cumhura göre ise yedi tanedir. Bu suçlar şunlardır:

1. Hırsızlık (Sirkat),
2. Yol kesmek veya eşkıyalık (Hirabe),
3. Zina,

46 Bedâi', c. V, s. 232.

4. İffete iftira (Kazf),
5. Şarap (içki) içmek,
6. Dinden dönmek (İrtidat veya Ridde),
7. Meşru Yönetime Karşı Başkaldırı, İsyan (Bağy).

b. Kısas ve Diyet Gerektiren Suçlar ve Cezaları

Kısas ile fıkıhta suçluya, yaptığı eylemin aynısı tatbik edilerek cezalandırılması kastedilir. Başka bir ifade ile **kısas,** insanın hayatı veya vücut bütünlüğüne karşı yapılan saldırının misli ile cezalandırılması şeklinde tanımlanır.

Fıkıhta kısas gerektiren suçlar iki başlık altında ele alınır: *Birincisi* kasten adam öldürmek; *ikincisi* ise, müessir fiil ile kasten yaralama ve sakatlama olaylarıdır.

Kasten adam öldürme suçunu işleyen kişiye kısas uygulanır. İlgili ayette şöyle denir: **"Ey iman edenler! Adam öldürmelerde size kısas farz kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın".**[47] Hz. Peygamber'den (s.a.v.) rivayet edilen konuyla ilgili bir hadis ise şöyledir: **"Kim kasten öldürülürse, bunun cezası kısastır".**[48] Kasıt benzeri ve hatâen öldürmelerde kefareti katil, diyeti ise katil'in ailesi yahut bağlı bulunduğu topluluk öder ki bunlara âkıle adı verilir.

Öldürme dışında kasten yaralama, organlara zarar verme gibi müessir fiillerde suça göre kısas söz konusu olur. Haklı bir gerekçe olmaksızın bir insanın bedenine eziyet veren veya sağlığını ihlal eden ancak ölümüne yol açmayan bir fiilin bilinerek ve istenerek işlenmesine kasten müessir fiil denir. Kasten müessir fiillerde suçun unsurları sabit olduğunda faile işlediği suça göre kısas cezası uygulanır.

Diyet, "bir şahsın haksız olarak öldürülmesi, sakat bırakılması ya da yaralanması durumunda ceza ve kan bedeli olarak mağdura ya da onun mirasçılarına ödenen mal veya paradır". İslam hukukunda diyet ile ilgili düzenlemelerin kaynağı Kur'an-ı Kerim[49] ve ilgili hadislerdir.

Kısas, kasıtlı olarak işlenen öldürme ve yaralama suçlarında uygulanırken, suç kastının bulunmadığı müessir fiiller sonucu meydana gelen öldürme ve yaralamalarda diyet cezası uygulanır.

c. Tazir Suç ve Cezaları

Tazir' kelimesi **sözlükte**, men etmek, engel olmak, kınamak, dövmek manalarına gelir.[50] **Terim** olarak, dinin yasakladığı fakat

LİSTELEYELİM

İslam ceza hukukunun temel ilke ve kavramlarını listeleyelim.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....

47 Bakara suresi, 178. ayet.
48 Ebu Davud, Diyat, 5
49 Nisa suresi, 92. ayet.
50 Firuzâbâdî, Kâmûsu'l-Muhît, C. II, s. 91.

belirli bir ceza koymadığı suçlardan dolayı verilen önleyici, ıslah edici, caydırıcı ve terbiye edici cezalardır.

Bu cezaların temelini Kur'an'da örnekler hâlinde verilmiş olan bazı uygulamalar ve emri bil maruf nehyi anil münker ilkesi oluşturur. Kur'an ceza sisteminde bütün suç ve ceza türleri tek tek sayılmamış, bunun yerine genel ilkeler verilerek suç ve ceza tespitinin "evrensel ölçüleri" belirlenmiştir. Bu cezaların düzenlenmesi devlet başkanına veya hakime bırakılmıştır.

Had ve kısas cezaları sınırlı sayıda iken tazir cezaları belirli bir sayı ile sınırlı değildir. Ta'zir cezası hadd, kısas ve diyeti gerektiren suçların dışında bütün suçlar için tatbik olunur.

Suç ve Cezalarda Genel İlkeler:

İslam'da cezalar, belli ilkeler doğrultusunda belirlenmiştir. Bunların en başta gelenleri *adalet, beraet-i zimmet, suçun şahsiliği, suç ve cezada denklik, kanunilik, genellik* ve *cezai sorumluluk ilkesi*dir.

Suç ve cezalara ilişkin ilkelerin başında **adalet** gelir. Adalet, hak sahibine hakkını vermek, hak ve hukuka uygun hüküm vermekdir. Adalet prensibi hukuka bağlı kalmayı ve hakkaniyete uymayı gerektirir.

Beraet-i zimmet, tersi kanıtlanmadıkça insanların suçsuz sayılması gerektiği ilkesidir. Örneğin bir kişi hırsızlıkla suçlanıyorsa kanıt bulunana kadar o adam hırsız kabul edilmez ve ceza uygulanamaz.

Cezanın suçu işleyene uygulanacağı ilkesine **şahsilik** ilkesi denir. Kur'an-ı Kerîm'de değişik vesilelerle hiçbir mükellefin başkasının işlediği suçun sorumluluğunu taşımayacağı belirtilir.[51] Peygamberimiz de "babanın suçundan evladının, oğlun suçundan babanın ceza görmeyeceğini" bildirmiştir.[52]

Suçun ağırlığı ne kadar ise ceza da o oranda olmalıdır. Buna hukukta **denklik** "mukabele bil-misil ilkesi" denir. Kur'an-Kerim'de denklik ilkesi ile ilgili şöyle buyrulur: **"Size kim saldırırsa, siz de ona, size yaptığı saldırıya denk bir saldırı yapın."[53]**

"Bir kötülüğün cezası, ona denk bir kötülüktür. Kim affeder ve arayı düzeltirse onun ödülü Allah'a aittir".[54]

51 En'âm suresi, 164. ayet.; Fâtır suresi, 18. ayet.; Necm suresi, 38-39. ayetler.
52 Ebu Davûd, Diyat, 2.
53 Bakara suresi, 194. ayet.
54 Şurâ 40. ayet

Hz. Peygamberimiz de konuya ilişkin olarak *Veda haccında* **"İslam'da can, mal, özel hayat vb. okunulmaz kılınmıştır; bunlara saldırı olduğunda, saldırgana karşı, yaptığına denk bir saldırı hakkı tanınmıştır"** buyururken ayetteki denklik ilkesini hatırlatmıştır.[55]

Sadece kanunda belirtilen fiillerin suç sayılması ve bu fiillere ancak kanunda belirtilen cezaların verilmesine **kânunîlik** ilkesi denir.

Diğer bir ilke ise **herkesin kanunlar karşısında eşit olması**dır. Buna cezanın genelliği ilkesi denir. Bu bakımdan İslam'da hiçbir şahsa veya zümreye ilke olarak dokunulmazlık veya ayrıcalık tanınmamıştır.

Cezai sorumluluk ise, bir kişiye ceza uygulanabilmesi için onun temyiz gücüne sahip olması ve ergenlik çağına ulaşmış bulunması gerekir. Ergenlik çağına gelmemiş çocuklara had ve kısas cezaları uygulanmaz.

55 Buhari, Hacc, 132.

